Keit Pentus
Keskonnaminister

Keskkonnaministeerium
Narva mnt 7a
15172 Tallinn

Emmastes 24. mail 2011

Austatud Minister!

Pöördun Teie poole seoses keskkonnaministeeriumi teatega avamerre tuuleparkide rajamisega Loode-Eesti rannikumerre kaasnevate keskkonnamõjude hindamise aruande avalikustamise kohta 13. mai Hiiu Lehes.

Huvigrupist...
Pöördun Teie poole eelkõige nende 3028 isiku huvides, kelle kirjalik seisukohavõtt paberil tuuleparkide kohta rannikumeres on juba kaks aastat minu käes ning millest koopiad, koos nende seisukoha esialgsete põhjendustega, on märtsist 2009 saadik olemas ka Vabariigi Valitsusel.
Nimetatud 3028 isikut on oma geograafilise kuuluvuse määratlenud Hiiumaale. Nende Hiiumaa inimeste osakaal oma seisukohta paberil avaldanud isikutest on 76%. Pöördun Teie poole aga ka nende ülejäänud 24% inimeste huvides, kes määratlesid oma kodu mujale, kuid kellel on Eestis siiski seaduslik õigus arvamust avaldada suure ruumilise mõjuga planeeringu kohta.
Lisaks on minuni interneti teel jõudnud 1414 sellise Hiiumaa inimese sama seisukohavõtt. Oma nime alla pannud hiidlasi on rohkem, kuid 1414 on internetis neid, kes on enda kohta andnud piisavalt andmeid, et nad oleksid suhteliselt kergesti üles leitavad. Internetis moodustasid need 1414 Hiiumaa inimest 39,4% meelt avaldanute koguarvust. Hiiumaal ei ole Eesti kontekstis tähtsust mitte ainult hiidlastele.

Tuleb lisada esiteks, et seisukohavõtte koguti talveperioodil napi kolme kuu jooksul; teiseks, et Hiiumaa elanikkonda arvestades on rohkem 8000 allkirja puhul tegu väga suure hulgaga ning kolmandaks, et isegi mitte pooltes külades ei jõutud seisukohti koguda süstemaatiliselt.

... ja seisukohavõttude sisust
Üks isik võttis seisukoha, et ta soovib Hiiumaale ja rannikumerre tuuleparke; üks isik leidis, et ta nõustuks ainult meretuuleparkidega; kõik ülejäänud kindlalt või tõenäoliselt oma kodanikunime all esinenud isikud leidsid, et nemad tuuleparki rannikumerre ei taha.
Motivatsioon, mis on olemas ka Vabariigi Valitsusel ja millega oleks tulnud arvestada kõnealuse KMH koostamisel, tugines tookord hiidlastest vabatahtlike kiiresti hangitud informatsioonile energeetika, majanduse ja seadusandliku konteksti kohta ning tuuleparkide

mõjude kohta inimese tervisele, riigi julgeolekule ja looduskeskkonnale. Vahepeal on lisandunud ohtralt rõhuva enamuse seisukohta toetavat teavet; ümberlükkavat ei ole tuuleparkidest huvitatud osapooltel õnnestunud laiale avalikkusele aga tutvustada.

Põhiline huvitatu on olnud kaasamata

Nimetatud seisukohta avaldanud isikute hulka kuuluvad põlishiidlased (kodukohas, tõmbekeskustes ja võõrsil), uushiidlased (praktikale või tööle tulnud, abiellunud, puhkama tulnud ja jäänud inimesed), suvehiidlased, turismi püsikliendid jne – tegelikult kõik Hiiumaaga seotud inimgrupid. Poolesajast nende esindajast ei ole mulle teada olevalt aga mitte kedagi kaasatud kõnealuse KMH koostamisse. Seda olukorras, kus suurel osal nendest isikutest on seoses selle planeeringuga isiklikult kaalul rohkem kui ühelgi isikul, kes on tööalaselt seotud osapooltega, mis tegelevad ühel või teisel moel tuuleparkide rajamisega. See asjaolu on kõnealuse KMH paljudest puudujääkidest võib-olla kõige olulisem. Meie riigis on igal inimesel üks hääl ja omanikul – koduomanikul, väikeettevõtjal, suvitajal – peaks oma omandile Hiiumaal olema rohkemgi õigust kui kellelgi teisel. Teise inimese elupaiga mõjutamine temalt küsimata, kas see mõju on tajutav ja kui jah, siis kas see on vastuvõetav, on põhiõiguste rikkumine.

Kodu, lootused ja majanduslik mõistlikkus

Need inimesed ei räägi indivuduaalelamust, suvilarajoonist, puhkealast, esteetilisest ressursist ega põllumajandustootja ametikorterist. Need inimesed räägivad kodust, vahel põlvkondade pikkusest elutööst, mis on investeeritud sõna kõige otsesemas mõttes kinnisvarasse. Väike-ettevõtja võimalus elada kodus sõltub ka sellest, kas tema teenusele on kodu juures turgu. Peale põgenemist, okupatsiooni ja vaesust on saabunud aeg, mil on hakatud tasapisi tegelema sellise väike-ettevõtlusega, mis võimaldab elada looduslähedases ja säästlikus elukeskkonnas. Seda on Hiiumaa inimesed hakanud üha enam hindama ja seda hindavad veel rohkem need uushiidlased, kes oleksid võinud oma kodu rajada ka mujale. Me soovime elukeskkonda arendada läbi väikese ja keskmise suurusega ettevõtete, toetudes kapitalile, mida ei ole võimalik raha eest osta, mis meil on olemas ja mida mõjutaks meretuulepark mitmel moel ebasoodsas suunas. Hiiumaa sotsiaalmajanduslik keskkond on oma väiksuses haavatav. Sama haavatav, kui näiteks Hiiumaa geoloogilised olud. Seega ei ole tarvis kuigi põhjalikult analüüsida, et näha ette, et suure ruumilise mõjuga tööstusettevõtete tulek saarele või selle lähedusse paneks praegusele biosfääri kaitsealale korvamatu pitseri. Selles kontekstis on täiesti arusaamatu, miks KMH koostamisel ei ole arvestatud nende inimestega, kelle elukeskkonda meretuulepark mõjutab. Ega ometi sellepärast, et nende seisukoht on teada?

Eesti Vabariigi põhivara on inimene. Oleme ühiselt otsustanud selle süsteemi kasuks, mis annab igale isikule ühe hääle. Säästlik ellusuhtumine, energia- ja ressursikasutuses teistega arvestamine, unikaalsed elupaigad – need on väärtused, mille eest võitlejaid tuleks just tunnustada, mitte kohelda kui suhteliselt kergesti kõrvaldatavat lihtsate rahavoogude takistust. Tulusamad töökohad tekivad valdkondades, milles luuakse suurem lisaväärtus. Suuremat lisaväärtust kipub looma teenindussfäär ja konkurentsieeliseid pakub tasuta käes olev kapital. Kui soovime töökohtade mitmekesisust ja sissetulekute kasvu, tuleks meil pikas perspektiivis keskenduda säästvale arengule ja looduskeskkonnale, mis on meil teenimatult olemas ja mis muutub tänases Euroopas üha haruldasemaks..

Hiiumaa konkurentsipuudused on praegu transpordikulud ja energiahind. Energiahinna osas ei ole tuuleenergeetika seni kedagi aidanud. Kaugus mandrist ka muutuda ei tõota, kui mitte tõsta konkurentsieelisena esile just suhtelist lähedust Skandinaaviale ja seega suurendada meretranspordi osakaalu. Viimast mõjutaks meretuulepargid aga rohkem kui autotransporti. Autotranspordist ja energiahinnast sõltuv tööstus on jätkusuutlik tänu Hiiumaaga

emotsionaalselt seotud inimeste entusiasmile. Ärimees vahetab turu ja olude muutudes kas asukohta, või kui asukoht on armas, siis valdkonda. Tahaksime, et meie praegustel suurimatel tööandjatel oleks võimalus jääda Hiiumaale ja vahetada valdkonda siis, kui sisseveetavale toorainele tuginev tegevusala peaks muutuma liiga riskantseks. Kui me oma unikaalse konkurentsieelise - looduskeskkonna – tuulde lasemel, on ettevõtjal võimalik edaspidi vahetada vaid asukohta.

Strateegiline asukoht

Hiiumaa ei ole kaotanud oma strateegilist asupaika Läänemeres. Elanikkond, haritud ja mitmekesiselt ettevõtlik elanikkond, on tema tugevaim julgeolekutagatis Eesti Vabariigi ees. Ettevõtlik noor on elupaiga osas aga paindlik: kui kaob vääriselupaik, siis ta lahkub; kui riik ei ole kaitsnud tema investeeringuid kodusse, siis ka sellest riigist. Hiiumaa majanduslik ja sotsiaalne keskkond on oma väiksuses nii haavatav, et selle kokkuvarisemiseks pole üldse tarvis suurt rahvasterännet.

Maatulepargid ja elanike kaasamine

Maatuuleparkide osas on püütud jätta muljet, et mõjusid inimeste tervisele, ettevõtlusele ja kodudele võetakse tõsiselt ja isikuid, kes investeeerivad oma rahad emotsionaalsetel põhjustel just Hiiumaale, võetakse huvitatud osapooltena. Kahjuks on tänaseks selgunud, et keskonnamõjude hinnagu koostajaks võeti see, kellel oli juba midagi valmis ja et elanikkonna ettepanekuid ei võeta arvesse isegi mitte koosolekute kella-aegade osas. Ei peagi võtma: Saare maavanem, kellele Hiiu maavanem (koos Lääne ja Pärnu maavanematega) tegi volituse, kirjutas juba hankelepingusse sisse, et uuringute tegemiseks teostatud riigihange selle summa eest mingeid uusi uuringuid ette ei näe.

Meri kümne raadiosaatja eest – on see mingi nali?

Meretuuleparkide osas ei ole püütud isegi muljet jätta, et oma seisukohta sõnaselgelt väljendanud Hiiumaal tegutsevad kodanikud oleksid huvigrupp. Olen ise ühe korra sattunud pooljuhuslikult meretuulepargi arutelule ning ilmekuse tõttu peatun sellel (Meretuulepargid Eestis ja nende keskkonnamõjude hindamine, 21. mai 2009).

Tuttav helistas, et rahvusraamatukogus midagi toimub – hirmsasti oleks tarvis, et keegi läheks, aga keegi ei saa linna minna. Olin linnas haiglas. Protseduuride kella-aegu õnnestus nihutada nii, et läksin. 46 osaleja hulgas oli üksainus kõnealuste plaanide mõjusfääri jäävate koduomanike esindaja, pluss omavoliliselt liitunud mina.

Muljetest mõistan kodude ja ettevõtete omanikke, kes ei tahagi sellistele koosolekutele minna. On suur üleelamine pealt kuulata, kuidas tehakse häbenemata plaane selle kohta, kuidas sinu maakodu ümbrus muuta tööstustsooniks ja sulle elatist pakkuva teenuse või kauba turgu tuleb solkima keegi, kellel on suhteliselt palju vähem mängus, kuigi absoluutse mõttes rohkem investeerida. Nagu meil ei olekski demokraatia, vaid tugevama õigus.

Keskkonnamõjuhinnangute litsentsi omav, kuid hiljem avalikult Eesti riigi huvidele mitte mõtlemist tunnistanud mees esitas oma ettekande, mida kuulsin tol aastal juba neljandat korda. Iga kord ise tellijale. Ettekanne oli tookord mugandanud mere teemale. Ta jagas oma usulisi ja esteetilisi veendumusi tuuleparkide heategevuslike eesmärkide kohta. Paraku ei suutnud ta aga tuua selgeid sisulisi põhjuslikke seoseid Eesti riigile võetud kliimakohustuste täitmise ja tuuleparkide vahel, rääkimata teaduslikest andmetest või teaduslike vastuväidete olemasolu tunnistamisest ja nende kommenteerimisest.

Arutelul selgus, et majandusministeeriumil ei olevat üldse raha teadlaste võtmiseks ega mingite muude taastuvate allikate uurimiseks kui tuul. Terve tööpäev läks kaduma hulgal ametnikel ja ka teadlastel, kes olid valmis oma teadmisi kokkuvõtlikult jagama, kuid kelle

seisukohta niisiis ei kavatsetud küsida.[1]

Rahvusraamatukogu meretuuleparkide koosolekul selgus ka, et kõik saavad aru, et riik peaks esmalt ise kaardistama mere ning laskma tuuleparkidele sobivateks osutunud aladele arendajatel seejärel pakkumisi teha. Tol maipäeval 2009 oli seadusandlik kontekst aga selline, et KMH-sid sai teha ainult arendaja tellimusel – kes maksab, tellib muusika - ja sisuliselt sai Eesti meres igamees teha kõike, mida lubas tahe, tunne ja tasku. Ainus nõue: raadiosaatjaga märgistada kümme hüljest. Kohaviibijate enamus pidas seda ebanormaalseks.
„Kas see on mingi nali või?" on mult selle peale korduvalt küsinud Eesti Vabariigi kodanikud, kes on seni harjunud mõtlema, et meil on riik, mis seisab selle eest hea, et meie kodusse ja ettevõtetesse tehtud investeeringute kallale keegi võõras ei pääse. See ei olnud nali.
Milline on meretuuleparkide õigusruum täna, ma ausalt öeldes piisavalt ei tea – elu on rohkem kui pidev kaitseseisund koju tungijate vastu. Uksehoidjal ei jää aega firma juhtimisele. Interneti avarustes pidevalt ametnike tegevusel silma peal hoidmist, Riigiteataja detailset tundmist ja ajakirjandusega kursis olekut ei tohiks pidada ühegi kodaniku kohuseks. Nagu selgub kõnealusest KMH-st, siis kodanik kahjuks ei ole olnud tema kodu puudutava meretuulepargi informatsiooni otsene adressaat.

Õigusruumist veel
Õigusruumi muutuste kohta maatuuleparkide osas tahaksin nimetada üht seika.
13. märtsil 2009, kui olime oma andmete ja allkirjadega Riigikogus, küsis Riigikogu esinaine Ene Ergma kolleegidelt, kas on tõesti meie seadusandluses paragrahv, mis lubab võõral tulla minu koju elama. On, vastas üks tollastest ja praegustest liikmetest. Ergma tegi ettepaneku teha ettepanek see muuta. Mis sellest edasi on saanud, ma ei tea. Küll aga muutus varsti Planeerimisseadus - ühe teise planeeringu varjus – luues võimalused sundvõõrandamise selliseks ettevalmistamiseks, et märkamatult võib kodanik jõuda olukorda, kus riigil on arendaja ees kohustus tema vara sundvõõrandada. Korduvalt on selle § 29 kohta küsitud, kuid selgelt loetavale sõnastusele pole muud tähendust ammendavalt suudetud omistada. Kinnitust ebakindlusele annab ka veel see, et Hiiumaal on kinniste uste taga käidud selle muudatuse saavutamisega kelkimas ning Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon on ühe planeeringuga seoses sellele apelleerinud. Sundvõõrandamine kodanikku meretuulepargi puhul ei ähvarda. Merekeskkond aga mõjutab randlast ka siis, kui meri pole katastris tema nimel.

Kas fakte siis polegi, et arendaja esitab jätkuvalt arvamusi?
Suurte tuuleparkide ehitamisega on täna seotud suured investeeringutoetused, suured taastuvenergiatoetused, olgugi, et pole kindlaid andmeid, et suuri tuuleparke saaks sisuliselt üldse liigitada taastuvenergeetika valdkonda. Rahalootused on suured ja nendega on kiire, kuna teaduslikke andmeid üha koguneb ning otstarbekamad taastuvad energiaallikad tungivad peale. Arvan, et kui arendajatel oleks teaduslikke andmeid selle kohta, et Lääne-Eesti biosfääri kaitsealale on tuuleparkide ehitus kasulik, et need on kohalike elanike enamusele tervislikud ja sissetulekut kasvatavad ning aitavad riigil täita endale võetud kohustusi ning vähendavad globaalset CO2 emissiooni, siis oleks need andmed pandud suure kella külge. Seni neid esitada aga pole õnnestunud.

[1] Meenuvad vägisi järeldused Suurbritannia rannajooneohvri kohta (*Dr V. C. Mason: 'Wind Power in West Denmark. Lessons for the UK'* 2005), kui riik peaks tahtma oma 20% taastuvallikaid elektritootmises katta ainult tuule arvelt. Samas oleks kokkuhoiu ja tõhustamisega võimalik saavutada märksa olulisemat fossiilkütuste säästu. Ühtlasi meenub Hiiu maavalitsuse tuuleparkidege tegeleva ametniku sõnavõtt: kui me teadlastega hakkaksime arvestama, siis me ju ei saaks nii palju generaatoreid panna kui tahame. Minister võiks ka teada, et seesama riigi esindaja, Aare-Villu Kattel, on avalikult ja pressi juuresolekul välja öelnud, et tema Eesti riigi huvidele mõtlemist vajalikuks ei pea, kuna tema on ainult riigi käepikendus.

Võrdsed ja võrdsemad?
Küll aga vastab Tuuliku Kasonen, Eesti Tuuleenergia Assotsatsiooni tegevjuht, küsimusele, miks tuuleparki Lasnamäe nõlvale ei ehitata, mis juba on urbaanne keskkond, kus suurtarbija on kohe kõrval ja kus ehitamine on märgatavalt odavam, et vastuseis on seal suurem. Ta on valmis ehitama hirmkalli ja ülivõimsa kaabli Hiiumaale, mis toob endaga kaasa tohutud energiakaod – fossiilkütuse kulu. Kas see viitab rohelisele mõtteviisile? Kas meie oleme niipalju kergem saak tallinlasest et tasub loobuda Hiiumaa maailma kontekstis unikaalsest elukeskkonnast – ka sellesama tallinlase puhke- ja pelgupaigana? Miks peaks üldse inimene olema saak? Inimsõbralike arenduste võimalused on ju laiad. Miks peaks viima energiatööstuse kaugele tarbijast ja just nende koju, kes on valinud kokkuhoidliku ja loodussõbraliku elustiili? Hiidlane sooviks võimalust oma päikesepatarei võrku ühendada, oma pisituulik sooja vett tegema panna. Hiidlane ei taha elada Narva arvelt ja hiidlast ei pea karistama rahva võla eest Narva ees. Hiidlane tahab olla tegudes, mitte sõnades roheline.

Fakte ja numbreid, mis väärivad nimetamist, on tohutult. Kuna aga protseduur on olnud vastuvõetamatu, siis nendega ma Teie kallist aega praegu ei tahakski koormata. Teen seega vaid põhimõttelised ettepanekud.

Panen ette, et:
- Riik esiteks kaardistaks – mitte kiirustades, vaid esimesel mõistlikul võimalusel – Eesti rannikumere keskkonnaolud (kaasa arvatud muutused rannajoones ja selle mõjurid).
- Riik teiseks leiaks ja avaldaks faktidele – mitte uskumustele – toetuvad andmed selle kohta kas - kui jah, siis mil määral - suure ruumilise mõjuga tuulepargid Eestis annavad Euroopa ühisvõrgu kontekstis kokkuvõttes CO2 emisioonide vähenemist (mitte protsentuaalselt, vaid absoluutselt).
- Riik kolmandaks teeks esimesel mõistlikul võimalusel katsed ja koostaks analüüsid muudest taastuvatest energiaallikatest elektri tootmise tõhususe kohta ning esitaks nende võrdluse tuulest elektri tootmise tõhususega numbrites kõige laiemale Eesti avalikkusele.
- Riik neljandaks korraldaks riigihanke meretuuleparkide keskonnamõjude hindamiseks ning üks hanketingimusi oleks, et hanke teostaja peaks päriselt ka – nii naljakas kui see ka heausklikule kodanikule ei kõla - olema neutraalne, nagu seadus ette näeb, st ei oleks sõltumatu mitte ainult 'selle planeeringu raames', vaid poleks kunagi olnud hea koostööpartner huvitatud arendaja(te)le. KMH hindajal peab olema võimalus ka järeldada, et mõne planeeringu keskonnamõjud on mõnes keskkonnas lubamatult negatiivsed ja planeering ei sobi antud keskkonda üldse.
- Riik viiendaks teostaks teravdatud järelvalvet selle üle, et keskkonnamõjude hindaja kaasaks KMH programmi koostamisse kõik Hiiumaa inimeste kodanikuliikumised ja kodanikuühendused huvitatud osapooltena ning ka reaalselt võtaks arvesse nende esitatud ettepanekud.
- Riik kuuendaks teostaks teravdatud järelvalvet selle üle, et KMH oleks korrektne ja sisuliselt faktidega põhjendatud.
- Riik seitsmendaks paneks avalikule pakkumisele tuuleparkide rajamiseks sobivad alad meres arenduseteks Eesti riigile vajlikus mahus, mille peale saavad huvitatud arendajad reageerida, taotledes vee erikasutusluba.

Teen ettepaneku, et kui esimesed kuus etappi on läbitud, siis räägime dokumentide sisust rida-realt.

Tahan rõhutada, et meie maa on meie rahvale nii väärtuslik, et ei ole tarvis nii suure ruumilise mõjuga rajatisi paigaldada kiirustades. Seitse korda mõõda. Tagant järele tarkus meid selles küsimuses targaks, ammugi mitte rikkaks, ei tee.

Palun südamest Teilt kui poliitilise otsustusõigusega täitevvõimu liikmelt kaitset Hiiumaa inimeste erakordsele elukeskkonnale, nende seni tehtud investeeringutele ja nende mitmesugustele ettevõtmistele arendada väärtusi, millele tugineb Eesti Vabariik. Tahame taas tohtida uskuda, et tuuleparke puudutavad arutelud on sisuliste, mitte ainult jok-eesmärkidega. Tahame tegutseda täisajaga aladel, milles me igaüks oleme tugevaimad. Tahame oma saart ja elukeskkonda arendada veelgi paremaks elukeskkonnaks. Me ei taha sundseisu, kus pidevalt tuleb olla valvel. Selleks vajame riigi kaitset. Lisaksin, et Teie kaitset ootavad ka need, kelle praegusele linnas rabamisele annab jõudu lootus kunagi jõuda päriselt koju ja teadmine, et kinnisvara Hiiumaal võimaldab sinna kunagi ehitada päris oma maakodu. Kõik meist ei jõua selleni reaalselt, aga lootuse mõju inimese heaolule ei tohi alahinnata. Lääne-Eesti saarestik ei ole eestlasele lihtsalt hulk ruutkilomeetreid, see on üks neid emotsioone, mis hoiab kõrgel rahvuslikku moraali.

Meelsasti oleme valmis Teile kohapeal tutvustama oma saare erakordseid väärtusi, arendusi ja säästva arengu plaane.

Sügava lugupidamisega,

Kristi Ugam
väikeettevõtja (õpetaja, tõlk, reisijuht)
seotud kodanikuliikumisega Võitlus Tuuleveskitega